

Comte jegyzetek. 3.

„Az új filozófiai szellem egyetlen olyan lényeges tulajdonsága, mely a „pozitív” szóban közvetlenül még nem foglaltatik benne, az, hogy mindenütt szükségképpen a viszonylagossal helyettesíti az abszolútat. Ez a fontos, egyszerre tudományos és logikai tulajdonság azonban olyannyira összekapcsolódott a valóságos ismeretek alaptermészetével, hogy mihelyt rendszeres formát ölt az eddig csupán részleges és empirikus érvényű modern gondolkodásmód, e tulajdonság általános elismerése hamarosan a legszorosabban összefonódik azokkal a vonásokkal, melyeket a fenti kifejezés már egyesített magában.

Az új filozófia... viszonylagos természete következtében mindig elismerheti még azoknak az elméleteknek az értékét is, amelyek a legellentétesebbek vele, s ettől nem kényszerül arra, hogy alaptalan engedményeket tegyen, csökkentvén ezáltal a benne foglalt nézetek világosságát s a belőle fakadó döntések határozottságát. Tehát valóban joggal feltételezhetjük, hogy az a kifejezés, amelyet itt e végérvényes filozófia szokásos megjelölésére használtunk, mostantól kezdve minden értelmes embert e jellegzetes vonások teljes és tényleges összekapcsolódására emlékeztet.” A pozitív szellem. 256. old.

Comte „pozitív szelleme” tehát érték alapú válogatás. Nem Ószövetségi, mely egy népet, valójában „fajtatulajdonságai” okán választ ki, s bár nem minden tagja méltó arra, mégis egyben tartja, ezek a törvények. Melyek nem egyszer menekülések, hitehagyások, kilépések. Vagy szokások integrálása, melyek feloldanak, később /már/ tudományos megsegítések, mint a pszichológia: kimosnak a fotelban.

Comte „pozitív szelleme” az önmagára ismert ember szelleme, már azért is, mert amint „összefonódik” az előzményekkel, akkor is ha azok a „legellentétesebbek vele”. Mi más ez, mint szintézis, egy olyan korban amikor fontos volt az összefogás, a másik érték elismerése, sőt hatalmi tudomásul vétele. Amikor a nép képes volt hatalomra juttatni önmagát, s bár küzdelmesen de megteremtette a tiszta demokráciát. Comte felismerése a „viszonylagosságban” rejlik, mely már nem viszony, mely mechanikus és Arisztotelésznél a mozgás mozgatja, melynek oka nem ismert, kategóriákon túli. Inkább azt sejteti, hogy a szubsztancia, mint „Szkülla” szívja a többi kilenc kategóriát, és önmagában felfalja. A kereszténység befogadó isten képe, még ezt rögzíti, amint isten a teremtett világot önmagából kileheli /Szent lélek/ majd megszünteti és visszaveszi. Isten önmaga egy „pulzáló ősfurma”, melynek kezdeti alakját Arisztotelész formális logikájában tetten

érjük, s melynek módosítását Comte megteszi.

A viszonylagos, nem viszony, csupán feltételezi és ezért átmeneti, vagyis szakaszos. A szakasz pedig a tól – ig határ, melynek formája az emberlétben adott, ez az antropomorf képlet vetítődik ki a görögségben s ezt veszi át a kereszténység, az élet szakaszosságát. A viszonylagos mint lehetőség minden létforma sajátja, így a lekötöttség, a platóni ideához fellazul, a gondolkodás az ember bilincseit kezdi oldozni.

A pozitívizmus, mint szellemi attitűd valójában az értékvalogatást jelenti. Hamisan és félre értve használja a pszichológia, hiszen a meg nem cselekedettnek nem lehet értéke, az érték következmény és feltételezi a tapasztalatot. Az érték tehát a következményben van, és a cselekedet hasznossága vagy hiába valósága miatti. S itt ismét vallásos felhangja van /Comte/ gondolkodásának, Jézus cselekedetének hiábavalósága okán. Melyet néhány évvel később Nietzsche már úgy értelmez, hogy nem vette észre Jézus, amit vele cselekedni akarnak, úgy titulálja: "a kis idióta". Persze be kell látnunk, a páli magyarázat, hogy Jézus értünk tette, következménye a cselekedetének: Pál nem ismerte Jézust, és tanítása is kétes véleményeket váltott ki a tanítványokból. E dolog azonban vitatott, hogy találkozott-e a „hiteles” apostolokkal, ő akit utólag neveztek ki és nem Jézus választotta. E dolog is mértékadó Comte gondolkodásában, hiszen Pálnak „nincs viszonya” csupán viszonylagossága lehet, ám az nem feltétlen viszony, amint azt fentebb írtam.

A Comte által értelmezett viszonylagosság oly módon felkavarja, az egyébként - a szubsztanciában már szinte - leülepedett viszonyt, mely a szubsztancia falánk természete, /lásd? KIINDULÁS, a „kannibál isten” fogalmát/, hogy az a fenti értelemben: Pál ignorálható is. Mert: „nem kényszerül arra, hogy alaptalan engedményeket tegyen” jelesül, Pált tanítványként tüntesse fel. A tanítvány ugyanis önazonos.

A „viszonylagosság”, egy bármely folyamatban való részvétel, akár a teremtéskor akár a teremtésben. E kettő elkülönül egymástól, úgymint a teremtéskor ott lévő és a teremtésben lévő. E szerint nem lehet minden következmény, /az ok-okozati láncban/ mert ami ott volt, az vagy passzívan vagy aktívan szemlélte a teremtést, amíg ha benne van, akkor minden Ő is: hiszen teremtett!

Itt tehát az „egyszerre tudományos és logikai” elvről van szó, mely mint fentebb írtam a logika szerkezetét is megváltoztatja, mert viszonylagossá teszi az „örök elvet” melyet a szubsztancia magában hordoz. Ezért a hatása a tudományos gondolkodásra és főként a következtetések rendszerére igen nagy. Bármely tudományos felismerés, amint arra a Comre 2-ben is utaltam egyszerre lehet tudományos-metafizikai, de ugyanakkor következtetéseiben teológiai is,

amennyiben isten, mint teremtő, vagy teremtő elv, akarat: azt megelőzi. Hiszen minden gondolkodás mint gondolat-felhasználás ezt követően hat, azaz amint Bart /is/ említi, a világegyetem sem más, mint Isten akaratának a követése. Azaz a logika szerint következmény. Comte tétele azonban viszonylagosnak mondja: így alakítja át az újkori gondolkodást mert ezt is viszonylagossá teszi. Bármi, melyet teljességnek mondhatunk nem lehet egyéb, mint a követésben való viszonylagos kielégülés. Isten akaratának követése is csupán viszonylagos, amint ez magyarázza a Lucifer fényt hozó természetét. Mivel a fény a keletkezés utáni, így nem volt abban jelen, /nem keletkezettett!/ Lucifer sem nem lehet isten ellenpólusa. Amint Pál apostol nem volt tanítvány, megnyilatkozásai /Levelek/ új irányt adnak a tanításnak, melyet az ortodoxia értelmez is. Luther is. A páli magyarázatok Comte gondolkodása szerint is elkülönülnek, mint „viszonylagos” gondolat-rendszerek. Azaz a követésben jelennek meg: azaz gondolt gondolatok.

A Comte 2-ben idézettek szerint: a kétfajta szellemnek „radikális ellentétét régóta általában azokban az időszakokban ismerik el, amelyeket a legfejlettebb népek már teljesen maguk mögött hagytak.” Ez nemcsak a tudomány és a teológia végső összeegyeztethetlenségének problémája, de a társadalom szerkezetének is. Ami azt jelenti, a társadalom nemcsak önmagán belül osztja fel önmagát, szegregál, de kifelé is. Vagyis a Comte idejében már jelentős gyarmatok hasznából maguk a gyarmatok részesedtek legkevésbé, mert nem tudták /ugyanis saját kizsákmányoltságukat/ értelmezni. A kapitalizmus egy későbbi szakaszában alakul majd ki, hogy a még teljesebb haszon miatt kiépülnek, az ipari civilizáció létesítményei, bizonyos helyeken azonban nem. E viszonylagosság nem feltétlen jelenti a fejletlen termelő erőt, mely képtelen felzárkózni, hiába gondolja az Internacionálé a világforradalmat megoldásnak. Kiderül, a lényeg nem az elnyomottságban de az elnyomhatóságban rejtőzik, mind a mai napig. Ezért nem a megmentésre, hanem a megsegítésre épülő rendszerek józan hatalma kevésnek bizonyult. A proletár államok kiépülésében ezt a megoldhatatlan kérdést jól jellemzi, a Trockij-Lenin ellentét. Trockij permanens forradalmi igénye ellenkezett a társadalmat konszolidálni, új elveken felépíteni igyekvő bolsevista nézetekkel, melyek szükségképpen mensevikesedtek. Trockij groteszk módon Kubában, Castro elveiben honosodott meg, mint a mindennapok politikája. Az agyonmagyarázott /idea/ következményeként. Ebben a „visszahatásban” a „viszonylagosság” működtet és nem a viszony, /a formális logika/, amint azt tévesen gondolták.

Comte után a viszonylagos váltja fel a konzerválódott viszonyt, és eredeztet olyan fogalmakat mint relatív, a belőle keletkező relativizmus és általában az ÉN felszabadulása következményeként, az „atomizálódás”. Így jön létre a szociológia mely az ÉN társadalomba

ágyazottságának vizsgálatából igyekszik premisszáit megerősíteni, /s gyakran adja el magát, az őt létrehozó – alkalmazó és megfizető- társadalomnak, mely által ugyanazt követi el, mely ellen létrejött/ az eleve elrendeléssel szemben. Comte filozófiájából azonban megteremtődik a hasznosság elve mentén más egyéb társadalomtudomány, melyben a kérdés változatlan: kinek hasznos a hasznosság? Kétségtelen azonban - s igyekeztem erre rámutatni: Comte premisszáit állóak, úgymint a teológiai és a metafizikai felfogás dualitása, melyet csakis a harmadik: az ipszeitást /önmagával azonos/ megragadó ÉN képes érteni.

Berkes András. 2017. ápr. 20-24

Alkalmazott irodalom: August Comte: A pozitív szellem.

Utóiratként: a mű első sorai:

„Egy hanyatlóban lévő társadalmi rendszer, s egy másik, amely eljutott a teljes érettség fokára, közeledve beteljesüléséhez – íme, ez a civilizáció általános fejlődésének alapvető jellegzetessége a jelen időszakban.”